

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN BAKIŞ AÇISINDAN İLKOKUL DÜZEYİNDE GİRİŞİMCİLİK POTANSİYELİNİN GELİŞTİRİLMESİNE YÖNELİK BİR DEĞERLENDİRME

Nihal YÜKSEL

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
nihalyuksel06@gmail.com ORCID: 0009-0001-8425-5822

Hacı Mehmet YILDIRIM

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Turizm Fakültesi Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği Bölümü hadjimehmet@gmail.com
ORCID: 0000-0003-0718-7296

ÖZ

İş dünyasında girişimcilik, yenilikçilik ve risk alma becerileri her gün daha önemli hal almaktadır. Yeni iş fikirleri geliştirme ve ekonomik anlamda kalkınma sağlanmasında da girişimcilik ön plana çıkmaktadır. Girişimcilik potansiyelinin erken dönemlerden itibaren geliştirilmesine yönelik verilen eğitimler ileri yaşlarda gerçekleştirilecek ekonomik faaliyetlerin şekillenmesine katkı sağlayabilir. Bu araştırmada ilkökul düzeyinde girişimcilik eğitiminin girişimcilik potansiyelinin gelişmesindeki katkısını ortaya koymak amaçlanmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu Eskişehir ilinde görev yapan sınıf öğretmenlerinden kolayda örnekleme yoluyla belirlenen, girişimcilik eğitimine yönelik ilgili ve araştırmaya katılmak için gönüllü 30 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırmada veriler açık uçlu soru formu kullanılarak toplanmıştır. Soru formu, katılımcılara Mayıs 2023 ile Haziran 2023 döneminde internet ortamında ulaştırılmış ve sorulara verilen yanıtlar toplanmıştır. Elde edilen görüşler betimsel analiz ve kelime bulutu kullanılarak değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmelerin sonucunda, öğrencilerin girişimcilik potansiyelini girişimcilik eğitiminde kullanılan yöntem ve teknikler etkilerken, erken yaşlarda girişimcilik eğitimi verilmesi gerektiğini vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Girişimcilik eğitimi, girişimcilik potansiyeli, sınıf öğretmenleri.

Araştırma Alanı: İşletme Yönetimi

Araştırma Türü: Araştırma Makalesi

JEL Kodları: I20, L26, M10

Gönderim Tarihi: 2 Şubat 2024; Kabul Tarihi: 18 Mart 2024
Copyright © İstanbul Ticaret Üniversitesi Girişimcilik Dergisi

AN EVALUATION ON THE DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURSHIP POTENTIAL AT THE PRIMARY SCHOOL LEVEL FROM THE PRIMARY SCHOOL TEACHERS' PERSPECTIVE

ABSTRACT

In the business world, entrepreneurship, innovation and risk-taking skills are becoming more important every day. Entrepreneurship also comes to the fore in developing new business ideas and achieving economic development. Education provided to develop entrepreneurial potential from early ages contribute to the shaping of economic activities to be carried out in later ages. This research aims to reveal the contribution of entrepreneurship education at primary school level to the development of entrepreneurial potential. The study group of the research consists of 30 primary school teachers working in Eskişehir province, determined through convenience sampling, who are interested in entrepreneurship education and volunteer to participate in the research. In the study, data were collected using an open-ended questionnaire. The questionnaire was delivered to the participants using internet between May 2023 and June 2023, and the answers to the questions were recorded. The opinions obtained were evaluated using descriptive analysis and word cloud. As a result of the evaluations, it was emphasized that while the

methods and techniques used in entrepreneurship education affect the entrepreneurial potential of students, entrepreneurship education should be given at an early age.

Keywords: Entrepreneurship education, entrepreneurship potential, primary school teachers.

Research Field: Business Administration

Research Type: Research Article (Qualitative)

JEL Codes: I20, L26, M10

1. GİRİŞ

Girişimcilik, girişimcilerin özelliklerinin yanı sıra eğitimden de etkilenmektedir (Garrido-Yserte, Crecente-Romero ve Gallo-Riverai, 2020; López-Núñez ve diğerleri, 2020). Örgün eğitimin temeli konumunda olan ilkökul kurumları, öğrencilere akademik, kültürel ve sosyal yaşamın gereklerinin erken yaşlarda kazandırılmasında kilit konumdadır. Eğitimi sadece akademik becerilerin geliştiği, sınavlara odaklı, tek yönlü bir dönem olarak değerlendirmek öğrencileri mekanik bir işleyişe zorunlu kılmaktadır. Karakter ve yetenek temelli anlayışlar eğitim sistemine işlerlik kazandıracaktır.

Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçilen günümüzde, çağın gereklerine uygun verilen eğitimlerle çok yönlü gelişim sağlanmış olacaktır. İş gücü kavramı yıllar içerisinde yerini bilgiye dayalı güce bırakırken, ülkelerin gelişme düzeyi artık bilgiyi kullanma düzeylerine göre yön bulmaktadır. Girişimcilik becerisinin gelişmesinde öğrencinin kişilik özelliklerinin etkisi olduğu kadar eğitimin rolü de yadsınmaz bir gerçektir. İlkokul düzeyinde kendini rahatça ifade edebilen, olaylara çok yönlü bakış geliştirebilen, proaktif, lider ruhlu, üretken, mücadeleci, yaratıcı, kendi kendine yetebilen, hızlı karar verebilen ve bunları uygulamaya koyabilen, yeni fikirlere açık öğrenciler yetiştirmek girişimci ruhu açığa çıkaracaktır. Okul- aile işbirliğiyle, koordineli bir şekilde gerçekleştirilecek eğitim süreci geleceğe yön verecek girişimcilerin yetişmesinde etkin rol oynayacaktır.

Girişimcilik sözcüğü genellikle ekonomik alanda bir kavram olarak düşünülmektedir. Fakat günümüzün değişen dünyasında öğretim programı içinde yerini almış, öğrencinin girişimci bir birey olarak yetiştirilmesi amaçlanmış, bu amaç doğrultusunda da girişimcilik programlarda bir beceri olarak yer almıştır (Akyürek ve Şahin 2013). Okul öncesinden başlayarak üniversiteye kadar uzanan eğitim süresince kişilerin girişimcilik becerileri edinmesi beklenmektedir. Bu doğrultuda, girişimcilik eğitiminin desteklenmesine yönelik uygulamalar geliştirilmiştir. Girişimcilik politikalarının geliştirilmesi, girişimcilik eğitim programlarında ulusal ve uluslararası düzeyde girişimciliğin tartışılmasıyla birlikte öğretmenlerin ve eğitimcilerin de girişimcilik eğitimi beceri ve bilgilerini geliştirmeye yönelik kaynaklar ve uygulamalar geliştirilmiştir (Gordon, Hamilton, ve Jack, 2012; Fayolle ve Gailly, 2008; Fuchs, Arndt, ve Wallau, 2008; Pittaway ve Hannon, 2008; Birdthistle, Hynes, ve Fleming, 2007).

Girişimcilik eğitimi yalnızca kişilere girişimciliğin kelime anlamının anlatılması değil, ne şekilde girişimci olunabileceğinin de uygulamalı bir eğitimle aktarılmasıdır (Erçelik, 2021). Ülkemizde son yıllarda girişimcilik eğitimi üzerine yapılan çalışmaların sayısı artmış, dünyada ve Türkiye’de hızlı bir ivme kazanan rekabet ortamında girişimcilik eğitiminin erken yaşlarda verilmesinin önemi fark edilmiştir. Girişimcilik eğitim programlarının sayısındaki artış, girişimciliğin öğretilebileceği yönünde bir fikir ortaya koymuştur. Girişimcilerin doğuştan girişimci olmadığı, zamanla geliştirilebileceği fikri eğitim politikalarında girişimciliği geliştirmeye yönelik politikalarında artmasını sağlamıştır (Huber, Sloof ve Praag, 2014). Literatürde girişimcilik ve eğitim süreçleriyle ilgili çeşitli araştırmalar

bulunmaktadır (Porifirio ve diğeri, 2023; Wardana ve diğeri, 2020; Yurtseven, 2020; Yurtseven ve Ergün, 2018; Aksoy, Koçancı ve Namal, 2019; de Lourdes Cárcamo-Solís ve diğeri, 2017; Vilcov ve Dimitrescu, 2015; Bulut ve Aslan, 2014; Yelkikalan ve diğeri, 2010;). Bu çalışma sınıf öğretmenlerinin gözünden girişimcilik potansiyelinin geliştirilmesi boyutunda önem kazanmaktadır.

2.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. GİRİŞİMCİLİK VE GİRİŞİMCİLİĞİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Girişimcilik, yeni bir teşebbüs oluşturarak veya faaliyet gösteren bir teşebbüsün içerisinde riske girerek pazar fırsatlarını yarara çevirmek için inovatif düşüncenin yeni bir ürün, hizmet veya iş fikrine dönüştürülme süreci olarak tanımlanmaktadır. Girişimci ise bu aşamalar boyunca olanakları gözetleyen, yenilik düşüncesini, aldığı risklerle organizasyonel gerçeklere dönüştüren birey olarak değerlendirilmektedir (Kaygın ve Güven, 2015).

Girişimcilik günümüzde çok farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Bunun başlıca nedeni girişimcilik kavramının sadece ekonomik olmaktan çok sosyal ve kültürel yanları da içerisinde barındırmasıdır. Türk Dil Kurumu Türkçe sözlüğünde girişimci kavramını ilk tanımıyla: “ üretim için bir işe girişen, kalkışan kimse, müteşebbis”, ikinci anlamı ile “Ticaret, endüstri vb. alanlarda sermaye koyarak girişimde bulunan kimse, müteşebbis” olarak tanımlamıştır (Türk Dil Kurumu, 2023).

Girişimin ilk olarak başlama isteği sonra da eyleme dönüştüğü göz önüne alınırsa eylemin gerçekleşme sürecinin incelenmesi gereklilik olarak düşünülebilir. Sosyal ilkelerin etkisiyle oluşan değer algısıyla biçimlenen davranışlarda sosyal yapının etkisi göz ardı edilemez (Yener, 2018). Bir girişimcide bulunması gereken en önemli özellik girişimci bir bakış açısına sahip olmasıdır. Girişimcilik anlayışının bireyde bir kişilik özelliği olabileceği gibi aile, çevre, eğitim gibi çeşitli unsurların da girişimcilik ruhunu etkileyebileceği söylenmektedir (Erçelik, 2021).

Girişimcilik, kişinin kendi iş imkanını oluşturduğu ve devam sürdürdüğü bir dönem olmasının yanında, bunun devamı olarak kendi iş planını belirlediği ve girişimin seviye ve gelişimine göre geliştirdiği bir süreç olarak dikkat çeker. Kariyer, kişinin iş alanı ile ilgili pozisyonuna karşılık gelmektedir (Sezer, 2013). Küçük yaşlarda verilen girişimcilik eğitimi, çocuklara ve gençlere geleceğin iş dünyasında başarılı olmaları için gerekli olan beceri ve bilgileri öğretmeyi amaçlayan bir eğitim şeklidir. Bu tür bir eğitim, çocuklara yaratıcılık, liderlik, problem çözme, takım çalışması, iletişim ve finansal okuryazarlık gibi becerileri kazandırmayı hedefler. Girişimcilik eğitimi, çocuklara kendi işlerini kurma, projeler geliştirme, pazarlama stratejileri, iş planı oluşturma, bütçe yönetimi, müşteri ilişkileri, satış ve pazarlama gibi temel iş becerileri seviyeye uygun bir şekilde öğretilmesini sağlamaktadır.

Girişimciliğe teşvik etmek için en iyi dönem ergenlik olarak belirtilmektedir. Ancak küçük yaşlardan itibaren ilkökul ve ortaokul düzeyinde girişimcilik becerilerine odaklanan eğitim, çevredeki fırsatları görme veya stratejileri özetleme yeteneği gibi profesyonel yaşam için gerekli olan kişisel ve sosyal becerilerin gelişimini desteklemektedir (Peterman ve Kennedy, 2003). Çocuklara ve gençlere girişimcilik becerileri kazandırmak için okullar, yaz kampları, kurslar ve çeşitli eğitim programları kullanılabilir. Kişilik özelliğinin yanı sıra eğitim ile bireye kazandırılacak olan değerler, kişinin var olan fakat henüz ortaya çıkarmadığı özellikleri ortaya çıkarmasına katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle eğitimin

girişimcilik becerisi üzerinde etkileri fazladır. Girişimciliği desteklemiş bir eğitim programının hazırlanmış olması, başarılı girişimciler yetiştirmede ve buna bağlı olarak da ülke ekonomisinin hareketlenmesinde önemli etkilere sahiptir (Uğur, 2015).

Çocuğun kişisel, sosyal ve akademik gelişimini etkileyen birçok faktör ailede başlar ve devam eder. Aile fertlerinin çocukların eğitim sürecine aktif olarak destek olması tüm dünyada çok önemli olup, okul programının ayrılmaz bir uzantısı olduğu düşünülmektedir. Ülkemizde de eğitim anlamında yaşanan değişimler ailenin eğitim sürecine aktif katılımını önemsemektedir (Özeke, 2006). Aile akademik başarı anlamında çocuklarına destek olduğu gibi girişimcilik eğitiminin temelleri de ailede atılabilmektedir. Girişimcilik ve aile yapısı arasında ilişki, kişisel özelliklerin erken yaşta şekillenmesi, sosyal bir birey olma anlayışının önce aile içerisinde başlaması ve çocuğun ileri yaşlarda kazandığı bu özelliklerin devam etmesi ile ilgilidir (Uğur, 2015).

Girişimcilikle ilgilenen bir birey için aile önemli bir örnek olabilir. Eğer ailede başarılı girişimciler varsa, bu kişi bu örnekleri takip edebilir ve ilham alabilir. Aile bireyleri, girişimcilik deneyimlerini paylaşarak, başarı ve başarısızlık hikayelerini aktararak ve bu konuda rehberlik ederek girişimcilik yolculuğunu destekleyebilir. İş dünyasında başarılı aile üyeleri veya aile dostları, girişimci adayına potansiyel iş ortakları, akıl hocaları veya yatırımcılarla tanışma fırsatı sunabilir. Bu bağlantılar, girişimci adayının iş fırsatlarını genişletmesine ve daha fazla kaynak elde etmesine yardımcı olabilir.

Aile fertleri girişimci özelliklere sahip bir birey yetiştirmek için çocuklarda meslek ve çevredeki iş imkanlarını tanıtmaya, yakınlarındaki başarılı olmuş girişimci örneklerini tanıtmaya, eğitimin geleceği şekillendirmedeki rolünü kavrama, kendilerinin ekonomik faaliyetler içerisindeki rolü, çalışan ve tüketici oldukları alanları fark etmeye yönelik çalışmalar yapılmalı, bu konularda okul-aile iş birliği adına yapılan faaliyetlere katılım sağlanmalıdır (Deveci, 2015). Toplumsal bir kurum olarak "aile" ve "eğitim" ortak ve farklı yönleri ile birbirini destekleyen ve sürekli bir ilişki içerisinde. Aile, örgün bir eğitim kurumu değildir ve kişinin eğitimi süreci ilk olarak ailede başlar ve örgün bir eğitim kurumu olan okullarda sürer. Okulda ve ailede verilmiş olan eğitimin birbirini desteklemesi, devam ettirmesi beklenmektedir (Yapıcı, 2010).

Girişimcilik ile kişinin yaşadığı, içerisinde büyüdüğü sosyal ortam arasında yakın bir ilişki vardır. Bireyler içinde yaşadığı cemiyetin sosyal unsurlarından, teknolojik altyapısından, ekonomi ile ilgili yapılan faaliyetlerden ve eğitim seviyesinden büyük ölçüde etkilenmekte ve düşünce anlayışına yaşadığı sosyal çevre yön vermektedir (Ersoy, 2010). Aile veya akrabalık ilişkileri içerisinde özgürlüğe, kendi ayakları üstünde durmaya yönelik vurgulara önem veriliyorsa, çocukların da girişimcilik özellikleri taşımaları mümkün hale gelmektedir (Aytaç, 2006). Sosyal çevre, aile, arkadaşlar, iş arkadaşları, komşular, okul ya da üniversite gibi gruplar ve kurumlar aracılığıyla oluşabilir. İnsanlar bu çevrelerde sosyal ilişkiler kurar, sosyal roller üstlenir ve toplumun kabul ettiği normlara uyar. Sosyal çevre, kişinin kimlik gelişimi, değerlerinin oluşumu, davranış biçimlerinin şekillenmesi ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması açısından büyük bir öneme sahiptir.

Gelir durumu yüksek ailelerin sunduğu olanaklar öğrencide başarılı olan, kendine güvenen, yaratıcı özellikleri olan, yeni durumlara açık ve risk alabilen özellikler oluşmasına destek olabilir. Gelir durumu yüksek aileler çocuklarına daha fazla sosyalleşme alanı oluşturabilir. Mesela bu öğrenciler daha fazla alan gezisi, proje ve düzenlenen farklı etkinliklere katılma imkanı bulabilir (Sarı ve Katrancı, 2021).

Ekonomisi istikrarlı bir yapıya sahip olan ülkelerde gelir durumuna göre bir rekabet ortamı bulunmakta bu durumda girişimciliğin gelişmesinde dorudan etkili bir rol oynamaktadır (Döm, 2012). Maddi imkanlar, bir girişimcinin işletmesini büyütmesi ve sürdürülebilir bir şekilde faaliyet göstermesi için de önemlidir. İşletme için yeterli sermaye, malzeme temini, çalışanların maaşları, pazarlama faaliyetleri, teknolojik yatırımlar gibi birçok alanı kapsar. Bu nedenle, girişimcinin işini büyütme, rekabet etmek ve pazarda başarılı olmak için ekonomik güce ihtiyacı vardır.

Girişimcilik anlayışının kültürel yapıdan etkilenmesi doğal bir süreçtir. İçinde buldukları toplumun yaşadığı kültürden aldığı karakteristik özelliklerle oluşan bir alt kültür içerisinde yetişen girişimcilerin, kişilik yapısı bundan etkilenmektedir. Kişilik yapısında aktif veya pasif olabilecek özelliklerin varlığı büyük ölçüde kültürel etkiyle oluşacaktır (Demirel ve Tikici, 2004). İçinde yaşanan kültürün olanakları, girişimcilik anlamında yol açan bir görev görmekte, uygun davranış ve kendi kendini yönetme anlayışı içinde, teşebbüs, inovatif, değişiklikten yana olma vb. eğilimleri desteklemektedir. Kültür anlamında kabuller görece değer sistemlerinin girişimcilik davranışlarını teşvik etmesiyle, sağlam bir girişimci ruhu, zihniyet ve kültürel formlar topluma yerleşme olanağı bulunmaktadır (Aytaç, 2006).

2.2. GİRİŞİMCİLİK EĞİTİMİ VE GİRİŞİMCİLİK POTANSİYELİ

Her geçen gün değişen ve gelişen modern dünyada kendine yeten, araştırmacı, sorgulayıcı, karşılaşılan sorunları çözme yetisine sahip, yenilikler getiren kişiler önemi belirgin hale gelmiştir. Bu nedenle değişen ve gelişen dünya yapısına ayak uyduran eğitim sistemleri, fertlerde bu özellikleri destekleyecek ve farklı özelliklerini ortaya çıkarabilecek anlayışlarla yeniden düzenlenmiştir. Günümüzde bilgiye dayalı güç ve pratik mantıklı zekaya sahip bireylerin yetiştirilmesi, işgücü becerilerinden daha büyük bir önem taşımaktadır. Eğitim sistemleri, bu nedenle, girişimcilik potansiyeli olan bireylerin yeteneklerini ortaya çıkarmak ve geliştirmek amacıyla düzenlenmiştir. Bu şekilde, ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin artırılması ve ekonomik katkılarının sağlanması hedeflenmektedir. Böylece ülkelerin ekonomik gelişimine ve ilerlemesine katkıda bulunulması amaçlanmaktadır (Akyürek, 2013).

Girişimcilik eğitimi, sadece yatırım veya üretim bilgileriyle sınırlı olmayan, çok disiplinli bir alan olarak kabul edilir. Bu ders, öğrencilere sadece çevreleriyle değil, aynı zamanda insanlarla ve insan ilişkilerinin geçmişi, bugünü ve geleceğiyle ilgili özelliklerle birlikte, olayları çevresel ve kurumsal bağlantılarıyla daha kapsamlı bir şekilde incelemeyi öğretir. Girişimcilik eğitimi alan öğrenciler, planlama, yönetim, pazarlama, muhasebe gibi temel bilgi, beceri ve anlayışları kazanır ve yatırım fikirlerini gerçekleştirmek için gerekli olan bilgilere erişebilirler (Sönmez, 1998).

Türkiye’de son yıllarda öğrencilere yönelik olarak açılan Kuluçka Merkezleri ve Girişimcilik Merkezlerinde verilen eğitimlerle erken yaşlarda girişimcilik potansiyeli geliştirilmek istenmektedir. Girişimcilik eğitimi öğrencinin içerisindeki yenilikçi ruhu ortaya çıkararak, ilham veren, yol gösteren, bilgilendiren bir nitelikte olmalıdır. Girişimcilik faaliyetlerinin patent ve faydalı modellerle sonuçlanması, bilim, teknoloji ve toplum arasındaki etkileşimde yenilikçi ve yaratıcı bireylerin önemli bir rol oynamasına bağlıdır. Bu niteliklere sahip olan bireylerin, öz-yeterlilik inancına sahip olmaları ve motive olmaları, bu sürecin başlatılmasında kritik bir adımdır. Bu adım, yenilikçi fikirlerin keşfedilmesi, geliştirilmesi ve uygulanmasına yönelik ilham verir, bireylerin kendi potansiyellerine inanmalarını sağlar ve girişimcilik yolculuğunda cesaretlendirir (Nart ve Yıldırım, 2021). Girişimcilik eğitimi alan

bireylerin öz yeterlik duygusunun daha geliştiği; yeni fikirler ortaya koyma, iş fikri geliştirme, proje hazırlama, plan hazırlama gibi konularda uygulamalı çalışmalar yaparak girişimcilik potansiyelinin arttırıldığı bilinmektedir.

Bilgi toplumunda, her bireyin sahip olması gereken temel yetkinlikler, bireysel gelişimi için ömür boyu öğrenmeyi teşvik eden, toplum içinde aktif ve sorumluluk sahibi bir şekilde katılım sağlayan, istihdam edilebilirliklerini artıran becerilerdir. "Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi"nde geçen anahtar yetkinlikler arasında inovasyon ve girişimcilik becerisi de yer almaktadır (Hayat Boyu Öğrenme Anahtar Yetkinlikler, 2023). Girişimcilik yetkinliği, bir kişinin düşüncelerini pratiğe dönüştürme kabiliyetini kapsayan bir kavramdır. Bu yetkinlik, sadece yaratıcılık, yenilikçilik ve risk alma eylemlerini içermez, aynı zamanda hedeflere ulaşmak için planlama yapabilme ve projeleri yönetme becerisini de içerir.

Öğretmenlerin kullandığı yöntem ve teknikler, öğrenme kalitesini artırıcı unsurları içermektedir. Öğretim yöntem ve tekniklerinin uygulanmasında, öğrencilerin ihtiyaçları göz önünde bulundurulması, kalıcı bir öğrenme elde etme açısından büyük önem taşır. Yöntem ve teknikler, gerçek yaşam durumlarıyla ilişkilendirildiğinde ve öğrencilerin etkin katılımı sağlandığında, öğrenme çıktılarının kalitesi de aynı ölçüde artacaktır (Kayabaşı, 2012).

Eğitimin her aşamasını daha aktif ve etkili hale getirmek amacıyla sunuş yoluyla öğretim, problem çözme, tartışma, proje tabanlı öğrenme, örnek olay, araştırma ve beyin fırtınası gibi öğretim yöntemleri, teknikleri ve stratejileri kullanılmaktadır (Gözütok, 2006; Yurtseven ve Ergün, 2018). David Ausubel'in "anlamli öğrenme" teorisine dayanan sunuş yoluyla öğretim stratejisi, literatürde aynı anlam ve içeriğe sahip olarak "sunuş yoluyla öğrenme", "alış yoluyla öğrenme" ve "anlamli öğrenme" adları altında da göze çarpmaktadır. Bu stratejiye göre öğrenme, bilgilerin düzenli bir şekilde sunulduğu, sıralandığı ve öğrencinin bunları anlamaya hazır olduğu bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Sunuş yoluyla öğretim stratejisi, kavram ve genellemelerin açıklayıcı ve yorumlayıcı bir yaklaşımla öğretildiği, bilgilerin öğrencinin dikkatle takip edebileceği şekilde düzenlendiği ve öğrencinin anlamaya hazır bir şekilde sunulduğu bir sürece dayanmaktadır (Fidan, 2012). Girişimcilik eğitiminde, konunun temellerini kapsayan kavramların anlatılmasında sıklıkla sunuş yolu kullanılmaktadır. Bu yöntemle, girişimcilik süreci, iş planlama, pazar araştırması, finansal yönetim ve pazarlama stratejileri gibi konuları ele alınabilir. Sunuş yöntemi, girişimcilikle ilgili kavramları ve yöntemleri anlamak için genel bir bakış sağlar.

Girişimcilik eğitiminde problem çözme tekniği, girişimcilerin karşılaşabilecekleri zorlukları aşmak ve iş fikirlerini başarıya ulaştırmak için kritik bir beceridir. Son zamanlarda eğitim biliminde, öğrenme ve öğretme yöntemlerinde problem çözme becerisinin öne çıktığı gözlemlenmektedir. Bu yaklaşım, pragmatizm, deneyselcilik ve ilerlemecilik gibi felsefi akımların etkisini taşır. William James ve John Dewey ilerlemeci eğitim felsefesini benimseyerek bilime ve bilimsel yöntemlere dayalı bir eğitim anlayışının önemini vurgulamışlardır. Öğrencinin merkeze alınması ve tüm değişkenlerin ona göre düzenlenmesi gerektiği düşüncesini desteklemişlerdir (Şahin, 2004).

Problem çözme süreci, öğretim yöntemi olarak kullanıldığında, öğrencilere problemleri durumlarla başa çıkma stratejileri öğretilir ve bunlar derslerdeki konular aracılığıyla uygulamalı etkinliklerle adım adım sunulur. Bu yaklaşım, günlük yaşamdaki problem çözme süreciyle oldukça benzerlik göstermektedir (Aksoy, 2003). Tartışma yöntemi, öğrencilerin bir konuyu tam olarak anlamadıklarında veya anlamada zorlandıklarında eksiklikleri gidermek ve konuyu netleştirmek için

kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntem, öğrencilerin dinleme, düşünme, sorgulama, eleştiri yapma, sentezleme ve değerlendirme gibi becerilerini geliştirerek bilişsel ve duyuşsal alanlarının ilerlemesini sağlar. Ayrıca, öğrencilerin bilgi ve fikirlerini rahatlıkla ifade etmelerini teşvik ederek konuşma ve hitap becerilerini artırır (Sarigöz, 2013).

Grupla tartışma yöntemi kullanılırken, öğretmenin de çeşitli görevleri vardır. Öğretmen, bu yöntemi sınıfta uygulamadan önce konuya hakim olmalı ve tartışılan konuyla ilgili bilgi sahibi olmalıdır. Ayrıca, öğrencilerin ihtiyaç duyacağı materyal veya kaynakları ders öncesinde sağlamalıdır. Tartışma sırasında, öğrencilerin konuyu dağıtmaları durumunda öğretmen uyarıda bulunmalı ve tartışmayı yeniden konuya odaklamalıdır. Yanlış anlamalar ortaya çıktığında müdahale ederek açıklama yapmalı ve yanlış anlamaları gidermelidir. Tartışma belirli bir seviyeye ulaştığında ve amacına ulaşıldığında öğretmen tartışmayı sonlandırmalıdır (Sarigöz, 2013).

Proje tabanlı öğrenme, öğrencileri motive edici, kalıcı öğrenme sürecini teşvik edici ve öğrencileri öğrenme sürecinin merkezine koyan, gerçek yaşam konularına ve uygulamalara odaklanan bir öğrenme yaklaşımıdır. Bu yaklaşım, bireysel olarak veya küçük gruplarla gerçek yaşam koşullarına benzer bir şekilde problemlerin çözümünü amaçlar. Proje tabanlı öğrenmede öğrencilerin problem çözme becerilerini geliştirmek için uygulama, analiz ve sentez düzeyindeki hedeflere odaklanılır. Öğrenciler, grup çalışmalarının yanı sıra bağımsız çalışmalar da yaparak öğrenmeyi yapılandırır ve tasarlar. Bu yaklaşımda değerlendirme süreci, sadece sonuç ürünün değerlendirilmesiyle sınırlı kalmaz; aynı zamanda ürünün ortaya çıkarılma süreci de önemli bir değerlendirme unsuru olarak dikkate alınır. Değerlendirme, ürünün yanı sıra bu ürünün oluşturulma sürecinin birlikte değerlendirildiği bir yapıyı içerir (Vatansever Bayraktar, 2015).

Proje tabanlı öğrenme, öğrenme sürecinde projenin temel bir unsur olarak kabul edildiği bir öğrenme yaklaşımıdır. Bu yaklaşım, düşünme, hayal etme ve kurgulama gibi aktiviteler üzerine odaklanarak öğrenmeyi teşvik etmektedir. Projeye dayalı öğrenme, yaratıcı bireylerin yetiştirilmesini hedefleyen ve bunu gerçekleştirecek bir öğrenme sürecini öngören bir yaklaşımdır. Bu nedenle, projeye dayalı öğrenme, tasarım geliştirmeye, hayal etmeye, planlamaya ve kurgulamaya dayanan bir öğrenme anlayışını temsil etmektedir. Tasarım veya kurgu temelli bir öğrenme yaklaşımı öncelikli olarak süreci şekillendirmeyi hedeflemektedir, çünkü tasarımlar veya kurgular, değişime açık düşünsel yapılar olarak kabul edilmektedir. "Tabanlı" kelimesi, projenin bir hedef değil, bir temel unsur olduğunu vurgulayarak süreç odaklı yapılanmayı ifade etmektedir (Erdem ve Akkoyunlu, 2002).

Örnek olay yönteminde ise gerçek hayatta yaşanmış veya yaşanması olası sorunların sınıf ortamında öğrencilerin katılımıyla çözüm yolları bulunmaktadır. Örnek olay öğrencilere bir bilgi veya beceriyi kazandırmak ve konuyla ilgili uygulama yaptırmak amacıyla kullanılır. (Demirel, 2005; Gözütok, 2006). Örnek olay incelemeleri, gerçek dünya olaylarına dayalı senaryoların incelenmesini içeren bir öğretim yöntemidir. Öğrencilere, bir girişimcinin karşılaştığı zorluklar, başarılar, stratejik kararlar ve sonuçlar gibi gerçek yaşam senaryolarını inceleme fırsatı verilerek öğrencilerin eleştirel düşünme, problem çözme ve analitik becerilerini geliştirmelerine katkı sağlanabilir.

Araştırma- inceleme yoluyla öğretim stratejisi, öğrencinin belirli bir konuyla ilgili olan problemleri çözmek için çalışmasını, araştırma etkinlikleri yapmasını ve sonuca ulaşmasını sağlar. Bilimsel bilgiler sistematik bir şekilde gerçekleştirilen

bilimsel araştırmalar sonucunda elde edilen bilgilerdir. Bu bilgiler, bilimsel yöntemler kullanılarak elde edildiği için genel olarak kabul edilen ve ispatlanmadıkça herkes tarafından doğru olarak kabul edilen bilgilerdir. Eğitim bilimleri de diğer bilim alanları gibi, bilimsel nitelikte bilgileri elde etmek için bilimsel yöntemleri kullanır. Eğitim ortamlarındaki sorunlardan öğrencilerin öğrenme deneyimlerinin incelenmesine, ölçme ve değerlendirme faaliyetlerinden eğitim yaklaşımlarının seçimine, teknoloji destekli eğitimin etkinliğine ve öğretmen eğitimine kadar birçok farklı çalışma alanında bilimsel araştırma yöntemleri kullanılarak araştırmalar yürütölür ve bilimsel bilgiler ortaya konulur (Özmen ve Karamustafaoğlu 2019).

Bireylerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmek ve sorunlarını etkili bir şekilde çözmek için yaygın olarak kullanılan bir yöntem olarak beyin fırtınası kullanılmaktadır. Beyin fırtınası, çeşitli biçimlerde ifade edilen bir kavramdır. Bazıları bunu bir teknik olarak tanımlarken, diğerleri ise bir yöntem, süreç veya problem çözüme aracı olarak değerlendirir. Yapılan alan yazın taramalarında, beyin fırtınası yönteminin öğretimde yaratıcılığı geliştiren etkili bir teknik olduğunu belirtilmektedir (Şahin 2005). Beyin fırtınasında öğrenciler anlık olarak bazen farklı fikirler ve düşünceler sunarak orijinal fikirler ortaya çıkarılmaya çalışırken bazen de bir soruna çözüm bulunmaya çalışırlar. Bu sayede birçok düşünce ve fikir üretilebilir.

3. YÖNTEM

İlkokul düzeyinde girişimcilik eğitiminin girişimcilik potansiyelinin gelişmesindeki katkısını ortaya koymak amaçlanan bu çalışmada sınıf öğretmenlerinin bakış açısıyla girişimcide olması gereken özellikler, girişimciliği etkileyen faktörler, eğitim sürecinde kullanılan yöntem ve tekniklerin girişimciliğin potansiyelini üzerindeki etkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmada kullanılan açık uçlu soru formu alanda çalışmaları olan beş akademisyenden uzman görüşü alınarak hazırlanmış ve girişimcide olması gereken özellikler, girişimciliği etkileyen faktörler, eğitim sürecinde kullanılan yöntem ve tekniklerle girişimcilik potansiyelinin nasıl geliştirilebileceğine ilişkin görüşlerini almak üzere tasarlanmıştır. Form hazırlandıktan sonra pilot çalışma yapılarak sonrasında uygulamaya başlanmıştır. Taslak formda yer alan soruların sıralaması ve içerikleri üç öğretmenle yapılan pilot çalışma sonrasında düzenlenerek, sorulara herhangi bir ekleme ve çıkarma yapılmadan forma son hali verilmiştir. Soru formuna bilgilendirme metni eklenerek her öğretmenin bu metni okuyup onayladıktan sonra formu doldurmaları istenmiştir. Soru formu hazırlanırken sorular genelden özele doğru huni tekniğine göre sıralanmıştır. Huni tekniği katılımcıların konu veya sorun hakkında iyi düzeyde bilgi sahibi olduğu ve kendini etkili bir şekilde ifade edebildiği durumlarda kullanılan bir tekniktir (Moddy, Will ve Blanton, 1996). Soru formunda öncelikle katılımcıların betimleyici özelliklerine ilişkin cinsiyet, eğitim durumu, görev süresi, eğitim verdikleri sınıf düzeyleri ve mevcutlarına ilişkin sorular yer almıştır. Daha sonra katılımcılara, girişimcide olması gereken özellikler, girişimciliği etkileyen faktörler ve katılımcıların eğitim öğretim sürecinde kullandıkları yöntem ve tekniklere yönelik sorular yöneltilmiştir. Son olarak eğitim sürecinde girişimcilik potansiyelinin ve becerilerinin gelişimine ilişkin katılımcıların görüşlerini almak için aşağıdaki sorular sorulmuştur:

1. İlkokul düzeyindeki öğrencilerin girişimcilik potansiyelinin gelişmesi için ne tür uygulamaların yapılabileceğini düşünüyorsunuz?

2. Girişimcilik becerisini desteklemek için ilkokul öğretim programına eklenebilecek konu ve kavramlar neler olabileceğini düşünüyorsunuz?

2021-2022 eğitim yılında Eskişehir il genelinde ilkokul düzeyinde devlet okullarında 2.668 sınıf öğretmeni görev yapmaktadır (MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2023). Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü verilerine göre ise merkezde 1.820 sınıf öğretmeni görev yapmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu Eskişehir ilinde dört okulda görev yapan sınıf öğretmenlerinden kolayda örnekleme yoluyla belirlenen, girişimcilik eğitimine yönelik ilgili ve araştırmaya katılmaya gönüllü 30 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Kolayda örnekleme, ana küttleden seçilen örneklem araştırmacı tarafından araştırmacı tarafından belirlenen tesadüfi olmayan, ana küttleden kolayca veri toplanmasına olanak sağlayan bir yöntemdir (Dörnyei, 2007). Soru formu katılımcılara Mayıs 2023 ile Haziran 2023 döneminde internet ortamında ulaştırılmış ve sorulara verilen yanıtlar kaydedilmiştir. Elde edilen görüşler betimsel analiz ve kelime bulutundan yapılarak değerlendirilmiştir. Betimsel analizde, bilgilerin düzenlenip yorumlanarak okuyucuya aktarılması amaçlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Kelime bulutunda verilerin görsel olarak sunulmasında güzel görünüm kazandırmanın yanı sıra bilgiye hızlı bir şekilde ulaşmak isteyenlere kolayca aktarım yapılabilir (Fronza vd. 2013).

Katılımcılar sırayla K1, K2, K3 vb. şekilde kodlanarak çalışmada gösterilmiştir. Araştırmanın güvenilirliği ve geçerliliği için; veri toplama ve analizlerle ilgili detaylı açıklamalar yapılarak dış güvenilirliğin artırılması sağlanmaya çalışılmıştır. İç geçerlilikte ise elde edilen sonuçlara nasıl ulaşıldığını açıkça sunularak belirlenen kanıtların herkes tarafından kolay ulaşılabilecek şekilde tarafsızca araştırmacı tarafından aktarılması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Çalışmada iç geçerliliği artırmak için katılımcıların ifadeleri doğrudan aktarılmıştır. Ayrıca katılımcılardan çalışmada elde edilen bulguların düşüncelerini yansıtıp yansıtmadığı hakkında görüş alınmış ve katılımcı teyidi sağlanmıştır.

4. BULGULAR

Araştırmada ilkokul düzeyinde girişimcilik potansiyelinin geliştirilmesi üzerine sınıf öğretmenlerinin görüşleri değerlendirilmektedir Katılımcıların betimleyici Tablo 1'de belirtilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Betimleyici Özellikleri (N=30)

Cinsiyet	N
Kadın	25
Erkek	5
Eğitim Durumu	N
Lisans	27
Yüksek Lisans	3
Görev Süresi	N
0-10 Yıl	4
11-20 Yıl	13
21-30 Yıl	13
Okutulan Sınıf Düzeyi	N
1. Sınıf	6
2. Sınıf	6
3. Sınıf	8
4. Sınıf	10

Sınıf Mevcutları	N
0-20	8
21-40	22

Tablo 1’de araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun kadın olduğu ve toplamda 26 katılımcının 10 yılın üzerinde meslek deneyimine sahip olduğu görölmektedir. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinden 3 tanesinin yüksek lisans eğitimini tamamladığı tespit edilmiştir. İlkokullarda bulunan her sınıf düzeyinde eğitim veren sınıf öğretmenine ulaşılmış olup sınıf mevcutları İlköğretim Kurumları Yönetmeliğine uygun olarak 40 öğrencinin altındadır. Girişimcide olması gereken özelliklere ilişkin görüşler Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Katılımcılara Göre Girişimcide Olması Gereken Özellikler

Girişimci Özelliği	N
Yeni fikirlere açık olma	29
Enerjik olma	25
Farklı bakış açısına sahip olma	25
Yüksek özgüven	24
Kararlı olma	23
Yaratıcı olma	23
Mücadeleci olma	23
Dışa dönük	22
Stres yönetimine sahip olma	22
Üretken olma	21
Sorumlu olma	21
Gelişmiş ifade kabiliyeti	20
Liderlik özelliklerine sahip olma	19
İkna yeteneği yüksek olma	19
Uyumlu olma	18
Tutkulu olma	17
Hızlı karar verme	17

Tablo 2’ye göre; katılımcılar, girişimcide bulunması gereken özellikleri tanımlarken en çok “Yeni fikirlere açık olma” tabirini kullanmıştır. İkinci olarak “Enerjik olma” ve “Farklı bakış açısına sahip olma” üçüncü olarak da “Yüksek özgüven” sahibi kişiler olması gerektiği söylenmiştir. Tekrarlanma sırasına göre “Kararlı olma, Yaratıcı olma, Mücadeleci olma, Üretken olma, Dışa Dönük olma, Stres yönetimine sahip olma, Sorumlu olma, Gelişmiş ifade kabiliyeti, İkna yeteneği yüksek olma, Liderlik özelliklerine sahip olma, Uyumlu olma, Hızlı karar verme, Tutkulu olma” ifadeleri kullanılmıştır. Şekil 1’de Girişimcide bulunması gereken özelliklere yönelik katılımcıların verdiği cevaplarla oluşturulmuş kelime bulutu gösterilmektedir.

Şekil 1. Girişimcide Bulunması Gereken Özelliklere İlişkin Kelime Bulutu

Girişimci özellikleriyle ilgili; K1 *girişimcinin dürüst ve güvenilir olması* gerektiğini vurgulamıştır. K2 ise *girişimcinin empati yeteneği gelişmiş, diğer insanları anlayabilen biri olması* gerektiğini söylemiştir. Girişimciliği etkileyen faktörlere yönelik sınıf öğretmeni görüşleri Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Katılımcılara Göre Girişimciliği Etkileyen Faktörler

Değişken	N
Sosyal Çevre	28
Maddi İmkanlar	25
Aile	24
Eğitim	21
Yaşadığı Yerin Özellikleri	21

Tablo 3'te görüldüğü üzere öğretmenlerin neredeyse tamamı girişimcilik becerisi kazandırmada en etkili faktör olarak sosyal çevre olduğu ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra tekrarlanma sırasına göre maddi imkanlar, aile, eğitim ve yaşanan yerin özellikleri de söylenmiştir.

K5 "*girişimciliği etkileyen önemli bir faktör de teknolojik gelişmelerdir, günümüz çocukları teknolojiyi yoğun kullanmaktadır*" demiştir. Tablo 4'te katılımcıların eğitim sürecinde kullandıkları yöntem ve teknikler gösterilmektedir.

Tablo 4. Katılımcıların Eğitim Sürecinde Kullandıkları Yöntem ve Teknikler

Değişken	N
Proje	23
Beyin Fırtınası	23
Araştırma	21
Problem Çözme	20
Örnek Olay	20
Tartışma	16
Sunuş Yolu	10

Tablo 4 incelendiğinde sınıf içerisinde ders müfredatını öğrencilere aktarılırken kullanılan yöntem ve teknikler açısından sınıf öğretmenleri, sırasıyla en çok proje, beyin fırtınası yöntem ve tekniklerini kullanırken araştırma, problem çözme, örnek

olay, tartışma ve sunuş yoluyla eğitim yöntem ve tekniklerini kullandıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin etkin katılım sağladığı uygulamaların daha çok kullanılmaya çalışıldığı gözlenmiştir. Sunuş yolunun öğrencilerin daha pasif durumda olması sebebiyle çok tercih edilmediği belirtilmiştir. Katılımcıların eğitimde kullanılan yöntem ve teknikler ile ilgili kelime bulutu Şekil 2’de gösterilmektedir.

Şekil 2. Eğitimde Kullanılan Yöntem ve Tekniklere İlişkin Kelime Bulutu

Öğrencilerin girişimcilik potansiyelinin gelişmesi yönünde; “K1 Cesaretlendirmek, K2 Özgüveni yüksek, kendini ve düşüncelerini ifade edebilen, sorumluluk sahibi, lider ruhlu ve kararlı bireyler yetiştirmek gerekli. Bunun için ise ilk olarak aile eğitilmeli, K5 Özgüven Aşlamak, K6 Sorumluluk kazanmalıdır, K7 Güven duygusu, K8 Yaratıcı ve özgüveni yüksek bireyler yetiştirmeye çalışılmalıdır, K9 Denemekten çekinmemek, K26 Neden? Sorusunu sürekli sormalı neyi niçin öğrendiğini kendisinin anlaması sağlanmalı, konu bütünüyle verilmemeli yarım bırakılmalı ki öğrenci devamında bilişsel süreç becerilerine işe koşup öğrenmelerini kendi deneyimleri ile sürdürebilsin vb.” ifadelerinin kullanarak öğrencilerin kişilik özelliklerinin desteklenmesi yönünde önerilerde bulunmuşlardır.

K10 “Problem çözüme becerilerinin artırılması. Sözlü diyalogların artırılması. Sanat ve spor çalışmalarının artırılması. Drama çalışmalarının artırılması. Bilimsel faaliyetlerin artırılması. Araştırma ve inceleme çalışmalarının artırılması, K4 İmkan sağlanmalı, K3 Derste katılımcı öğrenme yöntemleri kullanmak. Güncel konular tercih edilmeli, K11 Her düşüncesine olumlu dönüt verme, K13 İletişim, iş birliği, yaratıcılık becerilerinin geliştirilmesine yönelik etkinliklerin yapılması, K17 Yaşayarak öğrenmenin bu noktada önemli olduğunu düşünüyorum. Farklı durumlar ve çözüm yolları üzerine örnek olay çalışmaları yapılabilir. Her öğrencinin okul dışında da bir etkinlik yapması gerektiğini düşünüyorum. Sportif, kültürel, sanatsal kendini ifade edebileceği bir alana sahip olmalı her çocuk. Birçok farklı şeyi deneyimlemesi, çok sayıda insanla tanışık olması özgüvenini geliştirecek ve daha girişimci ruha sahip olmasını sağlayacaktır. Öğrenci ne kadar çeşitli alanda bilgi ve kültür sahibi olursa girişimciliği de bundan etkilenir, K22 Örnek olmak, yaratıcı fikirleri desteklemek, hayal güçlerini geliştirmek, K24 Teşvik edici olma, araştırma fırsatları sunma imkanlar oluşturma, K27 Buluş yolu ile öğretim yapılmalıdır.” şeklinde önerilerde bulunmuşlardır. Bu öneriler göz önünde bulundurulduğunda sınıf içerisinde uygulanan yöntem ve teknikler ile yapılabilecek etkinlikler vurgulanmaktadır. Girişimcilik potansiyelinin geliştirilmesinde, K20 Akademik kaygılara dikkat çekerek; “Akademik başarı ve sınav kaygısı/stresi azaltılmalıdır.” K23 fiziki şartların iyileştirilmesi yönünde sınıf

mevcutlarına vurgu yaparak: *Sınıf mevcutlarının daha az olması ve bu sayede çocuklara proje temelli çalışmalar yaptırılmalıdır.*” demiştir.

Girişimcilik becerisini desteklemek ilkökul öğretim programına hangi konuların ve kavramların eklenebileceği konusunda; “K4 *Proje-tasarım, sanat eğitimi ayrıca var olan beden, müzik ve görsel sanat derslerine konuya hakim yetişmiş öğretmenler girmeli, K7 Uygulamaya yönelik konu ve kavramlar eklenebilir, K15 Staj yapar gibi okul içi toplumsal görevler üstlenme, okul kooperatifleri kurma, okul saati dışında uygulamalı kulüp saatleri görevleri, okul sahibi öğrenciler olma, K 17 Felsefe, Bilim dersi, Ekonomi, Teknoloji Tasarım, K18 Akranlarıyla serbest oyun kurabilecekleri serbest zaman dilimleri ve rahat ortamlar sunulabilir, K20 Yaratıcılık, belirli alanlarda başarılı olmuş kişilerin nasıl başardım hikayeleri, gezelim görelim öğrenelim başlığı altında gezerek farklı yaşamları görmeleri sağlanabilir, K23 Yabancı dil eğitimi, sanat ve spor alanında eğitim verilmelidir, K28 Araştırma ve çevreyi tanıma, K29 Yaratıcı drama ders içeriklerine eklenebilir*” şeklinde ifade ederek ilkökul eğitim programlarında, girişimcilik becerisini destekleme anlamında uygulamaya yönelik yapılabilecek değişikliklerden bahsetmişlerdir.

K3 *Kendini ifade edebilme becerisi, hayal gücünü geliştirme, K14 Liderlik özellikleri, K19 Yaratıcılık, iletişim, K25 Üretkenlik, yaratıcılık, özgüven, planlama, K8 Araştırma olanakları, K10 Tiyatro, K11 Sorumluluk, beyin fırtınası etkinlikleri, K13 Yaparak yaşayarak öğrenme, K30 Öğrencilerin bağımsız iş yapabilmeleri desteklenmelidir.* Şeklinde görüşlerini belirterek öğrencilere kazandırılması gereken kazanımlar üzerinde durmuşlardır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmada elde edilen bulgularla, ilkökul düzeyinde görev yapan sınıf öğretmenlerinin, öğrencilerin girişimcilik becerisi ve girişimcilik potansiyelinin geliştirilmesi üzerine görüşleri ortaya konulmuştur. Ayrıca öğretmenlerin öğretim programı ile ilgili görüşleri ve önerileri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin çoğunluğu kadın ve lisans düzeyinde eğitime sahipken, en az on yıldır meslekte bulunmakta olup sınıf mevcutları yirminin üzerindedir.

Sınıf öğretmenleri, kişilerde olması gereken özellikleri yeni fikirlere açık olma, farklı bakış açısına sahip olma, enerjik olma ve yüksek özgüven olarak ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenleri öğretmenlerin neredeyse tamamı girişimcilik becerisi kazandırmada en etkili faktör olarak sosyal çevreyi ifade etmişlerdir. Daha sonra maddi imkanlar ve aile gelirken eğitim ise dördüncü sırada yer almaktadır. Eğitimde kullanılan yöntem ve teknikler açısından sınıf öğretmenleri, sırasıyla en çok proje, beyin fırtınası yöntem ve tekniklerini kullanırken en az ise tartışma ve sunuş yoluyla eğitimin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Girişimcilik eğitimiyle ilgili olarak bir yandan girişimcilik niyeti ve kişilerin yeni iş kurma veya mevcut işlerindeki başarılarını artırmaya yönelik olumlu sonuçlar alınmaktadır. Bu doğrultuda girişimcilik potansiyelinin ortaya çıkması ve güçlenmesi, girişimciliğin bir meslek olarak tercih edilmesinin yanı sıra bir işletme kurmayı planlamasalar bile girişimcilik bilgi ve becerilerinden yararlanabilmektedirler (Aksoy, Koçancı ve Namal, 2019; Kassean, Vanevenhoven, Liguori ve Winkel, 2015; Athayde, 2009). Bu bağlamda girişimcilik eğitimi, öğrencilere girişimcilik farkındalığı kazandırmakla birlikte,

eğitim hayatları sonrasında başarılı bir girişim sürecini başlatma ve sürdürme konusunda gerekli bilgi, beceri ve değerleri edinmeyi hedeflemektedir. Bu eğitim aynı zamanda toplum ve birey açısından üretkenlik, özgüven, sorumluluk duygusu ve gelecek kaygısından uzak bireylerin yetişmesine katkı sağlar. Girişimcilik eğitimi, ülkenin ekonomik yönden kalkınması ve refah düzeyinin arttırılması, canlı bir ekonomi oluşumu, yenilikçi ve yaratıcı meslek gruplarının gelişimi, insanların kendi ticari ve sosyal girişimlerini başarıyla gerçekleştirmesi, girişimci olmaya istekli genç neslin artması ve ekonomik refah ile istihdam artışının sağlanması gibi önemli sonuçları da beraberinde getirir (Tarhan, 2019).

İlkokul düzeyinde girişimcilik potansiyelinin geliştirilmesine yönelik öğretmen görüşleri değerlendirildiğinde, sınıf öğretmenleri de erken yaşlarda girişimcilik eğitimi verilmesi gerektiğini vurguladıkları tespit edilmiştir. Öğrenci merkezli eğitimlerin girişimcilik potansiyelinin geliştirilmesinde daha faydalı olduğunu düşündükleri anlaşılmaktadır.

İlkokul düzeyinde okullarda kooperatif kurulması, rahat ortamların oluşturulması, kulüp çalışmalarının desteklenmesi girişimcilik becerisinin desteklenmesine katkı sağlayabilecek uygulamalar olarak belirtilmiştir. Ayrıca başarılı girişimcilerin hikayelerinin paylaşılması, yaratıcılık ve yenilik becerilerinin artırılması için mevcut derslere uygulamaya yönelik konu kavramların eklenebileceği vurgulanmıştır.

Öte yandan girişimcilik eğitiminin, daha fazla girişimcinin iş kurmaya karar vermesi için mutlaka bir ön koşul olmadığı ileri sürülmüştür. Girişimcilik eğitim programlarının girişimcilik niyeti ve iş kurma yeterliliği üzerinde çok az etkisi olduğunu veya hiç etkisinin olmadığını bulan çalışmalar da bulunmaktadır (Lima ve diğerleri, 2015; Von Graevenitz, Harhoff ve Weber, 2010). Ancak bu çalışmada bu yönde bir sonuca ulaşılamamıştır.

Girişimcilik eğitimiyle ilgili bu çalışmada erken yaşta verilen eğitimde farklı öğretim yöntemleri, teknikleri ve stratejileri kullanılarak öğrencilerin girişimcilik yönleri desteklense de ilkokul ders programlarına özgüven ve yaratıcılığı destekleyen çalışmaların alınması gerekmektedir. Çalışmanın yalnızca sınıf öğretmenleriyle yapılması kısıtlarından biridir. Bu nedenle daha büyük ve farklı düzeyde eğitim veren eğitimcilerin olduğu örneklem gruplarıyla ampirik çalışmalar gerçekleştirilebilir. Bu yolla farklı eğitim düzeylerindeki farklılıklar ve benzerlikler ortaya konulabilir. Diğer kısıt ise, çalışma grubunda yer alan öğretmenler seçilirken öğretmenlerin girişimcilik eğitimine ilişkin bilgileri, ilgi düzeyleri ve yetkinliklerine göre duyup duymadıkları ve yetkinlikleri dikkate alınmamıştır. Sonraki çalışmalarda öğretmenlerin girişimcilikle ilgili bilgi düzeyleri ve yetkinliklerine göre girişimcilik eğitimine ilişkin görüşleri karşılaştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Aksoy, B. (2003). Problem çözme yönteminin çevre eğitiminde. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(14), 83-98.
- Aksoy, B., Koçancı, M., ve Namal, M. K. (2019). Girişimcilik motivasyonu: Uygulamalı girişimcilik eğitimi katılımcıları örneği. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 26(1), 109-129.
- Akyürek, Ç., ve Şahin, Ç. (2013). İlkokul öğretmenlerinin girişimcilik becerisine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *EKEV Akademi Dergisi*, (57), 51-68.

- Athayde, R. (2009). Measuring enterprise potential in young people. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 33 (2), 481–500. doi:10.1111/j.1540-6520.2009.00300.x
- Aytaç, Ö. (2006). Girişimcilik: Sosyo-kültürel bir perspektif. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (15), 139-160.
- Birdthistle, N., Hynes, B., and Fleming, P. (2007). Enterprise education programmes in secondary schools in Ireland. *Education+Training*, 49(4), 265-276.
- Bulut, Ç., ve Aslan, G. (2014). Üniversitelerde girişimcilik eğitimi. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(27), 1-20.
- de Lourdes Cárcamo-Solís, M., del Pilar Arroyo-López, M., del Carmen Alvarez-Castañón, L., and García-López, E. (2017). Developing entrepreneurship in primary schools. The Mexican experience of “My first enterprise: Entrepreneurship by playing”. *Teaching and Teacher Education*, 64, 291-304. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2017.02.013>
- Demirel, E. T. ve Tikici, M. (2004). Kültürün Girişimciliğe Etkileri. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 2(3), 49-58.
- Demirel, Ö. (2005). Öğretme Sanatı. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Deveci, H. (2015). Çocuklara Girişimcilik kazandırmada sosyal bilgilerin rolü: Bir araştırma örneği. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Döm, S. (2012). Girişimcilik ve Küçük İşletme Yöneticiliği. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Dörnyei, Z. (2007). Research methods in applied linguistics. New York: Oxford University Press.
- Erçelik, M. A. (2021). Girişimcilik eğitimi. Ankara: İksad Yayınevi
- Erdem, M. ve Akkoyunlu, B. (2002). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Beşinci Sınıf Öğrencileriyle Yürütülen Ekip Proje Tabanlı Öğrenme Üzerine Bir Çalışma. *İlköğretim-Online*, (1), 2-11.
- Ersoy, H. (2010). Kültürel çevrenin girişimcilik tercihinin etkisi. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(1), 71-77.
- Fayolle, A., Gailly, B., and Lassas-Clerc, N. (2006). Assessing the impact of entrepreneurship education programmes: a new methodology. *Journal of European Industrial Training*, 30(9), 701e720. <http://dx.doi.org/10.1108/03090590610715022>
- Fidan, N. (2012). Okulda öğrenme ve öğretme. Ankara: Pegem Akademi.
- Fronza, I., Janes, A., Sillitti, A., Succi, G., and Trebeschi, S. (2013). Cooperation wordle using pre-attentive processing techniques. In *2013 6th International Workshop on Cooperative and Human Aspects of Software Engineering (CHASE)* (p. 57-64). IEEE. <https://10.1109/CHASE.2013.6614732>
- Fuchs, K., Arndt, W., and Wallau, F. (2008). Entrepreneurship education in Germany and Sweden: what role do different school systems play?. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 15(2), 365-381. <http://dx.doi.org/10.1108/14626000810871736>.

- Garrido-Yserte, R., Crecente-Romero, F., and Gallo-Rivera, M. T. (2020). The relationship between capacities and entrepreneurial intention in secondary school students. *Economic Research-Ekonomiska Istrazivanja*, 33 (1), 2322–2341. <https://doi.org/10.1080/1331677X.2019.1697328>
- Gordon, I., Hamilton, E., and Jack, S. (2012). A study of a university-led entrepreneurship education programme for small business owner/managers. *Entrepreneurship & Regional Development*, 24(9-10), 767-805. <http://dx.doi.org/10.1080/08985626.2011.566377>.
- Gözütok, F. D. (2006). Öğretim İlke ve Yöntemleri. Ankara: Ekinoks Yayıncılık.
- Hayat Boyu Öğrenme için Anahtar Yetkinlikler (b.t.). 11 Mayıs 2023, <https://tyc.gov.tr/sayfa/anahtar-yetkinlikler-ifcbc98de-547c-4f58-4cae29fc8eba4e8.html>.
- Huber, L. R., Sloof, R., and Van Praag, M. (2014). The effect of early entrepreneurship education: Evidence from a field experiment. *European Economic Review*, 72, 76-97. doi.org/10.1016/j.euroecorev.2014.09.002
- Kassean, H., Vanevenhoven, J., Liguori, E., and Winkel, D. (2015). Entrepreneurship education: A need for reflection, real-world experience and action. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 21 (5), 690–708. [doi:10.1108/IJEBR-07-2014-0123](https://doi.org/10.1108/IJEBR-07-2014-0123)
- Kayabaşı, Y. (2012). Öğretmenlerin öğretim sürecinde kullandıkları öğretim yöntem ve teknikleri ile bunları tercih etme nedenleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15 (27), 45-65.
- Kaygın, E., ve Güven, B. (2015). Güçlü Kadınlar: Türkiye'de kadının girişimciliği. İstanbul: Veritaş Akademi.
- Lima, E., Lopes, R. M., Nassif, V., and da Silva, D. (2015). Opportunities to improve entrepreneurship education: Contributions considering Brazilian challenges. *Journal of Small Business Management*, 53 (4), 1033–1051. [doi:10.1111/jsbm.12110](https://doi.org/10.1111/jsbm.12110)
- Lopez-Núñez, M. I., Rubio-Valdehita, S., Aparicio-García, M. E., and Díaz-Ramiro, E. M. (2020). Are entrepreneurs born or made? The influence of personality. *Personality and Individual Differences*, 154, 1-5. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.109444>
- MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı Öğretmen Sayısı Tüm Eğitim Kademeleri Tüm İller. (b.t.). 11 Mayıs 2023, <https://istatistik.meb.gov.tr/OgretmenSayisi/EgitimKademelerineGore>.
- Moddy, J., M. W., Will, R. P., and Blanton, J. E. (1996). Enhancing knowledge elicitation using the cognitive interview. *Expert Systems with Applications*, 10(1), 127-133.
- Nart, S. ve Yıldırım, Y. T. (2021). Girişimcilik eğitiminin girişimcilik niyeti üzerindeki etkisinde öz-yeterlilik algısının aracılık rolü üzerine bir araştırma. *Journal of Entrepreneurship and Innovation Management*, 10 (1), 1-28.
- Özeke, E. K. (2006). Eğitim sürecinde aile katılımı: Dünyada ve Türkiye'deki çalışmalar. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (26), 143-153.
- Özmen, H. ve Karamustafaoğlu, O. (2019). Eğitimde Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi.

- Peterman, N. E., and Kennedy, J. (2003). Enterprise education influencing students' perceptions of entrepreneurship. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 28(2), 129–144. doi:10.1046/j.1540-6520.2003.00035.x
- Pittaway, L., and Hannon, P. (2008). Institutional strategies for developing enterprise education: a review of some concepts and models. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 15(1), 202e226.
- Porfírio, J. A., Felício, J. A., Carrilho, T., and Jardim, J. (2023). Promoting entrepreneurial intentions from adolescence: The influence of entrepreneurial culture and education. *Journal of Business Research*, 156, 113521. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2022.113521>
- Sarı, D. ve Katrancı, M. (2021). İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimlerinin İncelenmesi. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(3), 334-360.
- Sarıgöz, O. (2013). Sınıfla ve Grupla Tartışma Yöntemlerinin Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Akademik Başarılarına Etkisi. *Ejovoc (Electronic Journal of Vocational Colleges)*, 3(3), 100-106.
- Sezer, C. (2013). Kariyer olarak girişimcilik ve girişimcilik niyetini etkileyen faktörlerin içerik analizi ile belirlenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 49-60.
- Sönmez, V. (1998). Hayat Bilgisi Öğretimi. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şahin, Ç. (2004). Problem Çözme Becerisinin Temel Felsefesi. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10, 160-171.
- Şahin, Ç. (2005). Aktif Öğretim Yöntemlerinden Beyin Fırtınası Yöntemi ve Uygulaması. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14 (1), 441-450.
- Tarhan, M. (2019). MEB 2023 eğitim vizyonu çerçevesince Türkiye'de girişimcilik eğitiminin geleceğine yönelik bir değerlendirme. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(2), 667-682.
- Türk Dil Kurumu (2023). Güncel Türkçe Sözlük. 21 Mayıs 2023, <https://sozluk.gov.tr/>.
- Uğur, B. (2016). *Girişimcilik eğitiminin ilköğretim programlarına konulmasına yönelik model önerisi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Vatansever Bayraktar, H. (2015). Proje tabanlı öğrenme yaklaşımı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi/The Journal of International Social Research*. 8 (37), 709-718.
- Vilcov, N., and Dimitrescu, M. (2015). Management of entrepreneurship education: A challenge for a performant educational system in Romania. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 203, 173-179. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.08.278>
- Von Graevenitz, G., Harhoff, D., and Weber, R. (2010). The effects of entrepreneurship education. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 76(1), 90–112. doi:10.1016/j.je
- Wardana, L. W., Narmaditya, B. S., Wibowo, A., Mahendra, A. M., Wibowo, N. A., Harwida, G., and Rohman, A. N. (2020). The impact of entrepreneurship education and students' entrepreneurial mindset: the mediating role of

attitude and self-efficacy. *Heliyon*, 6(9): 1-7.
<https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2020.e04922>

- Yapıcı, Ş. (2010). Türk toplumunda aile ve eğitim ilişkisi. *Türk Çalışmaları*, 5 (4), 1544-1570.
- Yelkikalan, N., Akatay, A., Yıldırım, H. M., Karadeniz, Y., Can, K. Ö. S. E., Koncagül, Ö., ve Eray, Ö. Z. E. R. (2010). Dünya ve Türkiye Üniversitelerinde Girişimcilik Eğitimi. *Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2010(2), 51-59.
- Yener, S. (2018). Sosyolojik kuramlar çerçevesinde aile ve manastırlık ilişkisi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (6), 869-878.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2011). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yurtseven, R. (2020). İlkokulda girişimcilik eğitimi: Amaç, içerik ve öğretim süreci. *Uluslararası Bilim ve Eğitim Dergisi*, 3(2), 135-153.
- Yurtseven, R. ve Ergün, M. (2018). İlkokul öğrencilerinin girişimcilik becerilerinin geliştirilmesine yönelik öğretmen görüşleri. *International Journal of Social Science Research*, 7(1), 118-140.